

ٲٲزا ٲٲارکس (١٩١٣ - ٢٠٠٥) هٲٲسوٲاوی بزووتنٲوٲی ما فٲ مٲدٲنیٲکان لٲ ئٲمٲریکا . ئامادٲکردن و وٲرگٲٲانی لٲ ئینگلیزیٲوٲ : عٲبدوٲا سٲٲمان (مٲشخٲٲ)

تٲرامان لٲ چیرٲکی ژیان و خٲباتی سیاسی و مٲدٲنی (ٲٲزا ٲارکس) ،
ئٲو ژنٲ ٲٲش ٲٲستی کٲ هٲموو ژیانی تٲرخان کرد لٲٲٲناو ما فٲ
مٲدٲنیٲکانی خٲکی ٲٲشٲستی سنٲملٲکراو لٲ ئٲمٲریکا ، لٲٲٲناو
گٲیشتن بٲ ئازادی و دادٲروٲری کٲمٲٲایٲتی، جٲگای سٲرنج و
بایٲخٲ. یانزٲ ساٲ بٲر لٲ داننان بٲ ما فٲکانی مرٲقی ٲٲشٲست لٲ
شاری مٲنتگٲمٲری ئٲمٲریکا ، (١) واتٲ ٲٲک لٲ ساٲی ١٩٤٤دا ، ٲٲزا
لویس مٲکاوٲی ٲارکس وٲک نوٲنٲری(کٲمٲٲی نیشتمانی بٲ ٲٲشختنی
ٲٲنگی ٲٲست)(٢)لٲکٲٲینٲوٲی لٲ کٲیسی ژنٲک دٲکرد بٲ ناوی ٲیسی
تایلٲر(٣). ژنٲک کٲ لٲلایٲن شٲش ٲیاوی سیٲٲسنٲوٲ دووچار
دٲستدرٲژی سٲکسی ببووٲوٲ. بٲهٲی یاسا جیاکاری ئٲمٲریکا ، بٲ ٲٲزا
ئاسان نٲبوو کٲ دادگای ویلایٲتی ئالاباما ٲازی بکات بٲوٲی کٲ
تٲنانٲ ٲٲک ٲیاوی سیٲٲستیش تاوانبار بکات. بٲٲام ٲٲزا بٲردٲوام
بوو و داوای لٲ دادگا کرد کٲ بٲرگری لٲ دٲسیٲکٲی ٲیسی تایلٲر
بکات. بٲ ئٲمٲش میدیاکانی ٲٲ کرد لٲ گٲواهی و بٲٲگٲ و لٲ بٲشی
باشووری ئالاباما ش خٲکی دنٲ دٲدا بٲ ناٲٲزایٲتی دٲرٲٲین دژ بٲو
سیاسٲتٲ دژ ئینسانییٲ. دادگای ئالاباما ش هیچ کام لٲ ٲیاوٲ
دٲستدرٲژکٲرٲکانی ئٲو دٲسیٲی وٲک تاوانبار نٲناسی.

ٲٲزا ٲارکس بٲ درٲژایی ژیانی دژ بٲ تووندوتیژی وٲستاوٲتٲوٲ و
هٲوٲیداوٲ بٲ بٲرقٲرابوونی دادٲروٲی کٲمٲٲایٲتی، گٲرچی بٲ
تٲواوٲوونی ژیانی خٲشی بٲت. ٲٲزا ٲارکس لٲ چواری شوباتی ساٲی
١٩١٣ لٲ خٲزانٲکی جووتیاری ئالاباما لٲ دایک بووٲ و لٲگٲٲ دایک و
نٲک و باٲیرٲی ژیاوٲ. بٲ ٲٲزای ژن و ٲٲشٲست؛ دٲرٲوٲی ماٲ واتٲ
لٲناو کٲمٲٲگٲی لٲوٲٲژ لٲ تووندوتیژی و ترسی دٲستدرٲژی کٲ سٲبٲری
خستٲبووٲ سٲر ژیانی ئٲو و تٲواوی ژنانی ٲٲشٲست. ٲٲزا لٲ تٲمٲنی
نٲزدٲ ساٲی هاوسٲرگیری لٲگٲٲ ٲٲیمن ٲارکس کرد کٲ ٲیشٲی سٲرتاش

بوو. ټول یمن یې کوم کاری نه وو. زه او زه کو هغه سو او ک بپار نه و. ټول یمن یې ١٩٤٣ زه زه به خه بای کوم یې نیشتمانی به په شخستنی ټول نگی په ست، په یو ست بوو کله تا نه و کات ته نه یې ک ژنی تیا بوو نه ویش جانی ټول بککا بوو. (٤) دواتر ټول زه بوو به سکرته ری نه و ټول کخراو. ټول زه به ټول ژ خه ریکی کاری دوورمان بوو تا یارم ته دایک و هاوژینه کله بدات و به ش ویش خه ریکی له کله ی نه و له د کیوم نت و د سیه ی ژماره یې له مافه مده نیی کان بوو، هر له ووداو ساده کانی ټول ژانه و تا ده گاته به رزترین کړه ی کوشتن و تاوانی ټول بون نه و. ټول زه کاری ټول کخراو کله به کوپه کی نه نجام ده دا و یارم ته گه نجانی ده تا سیستمی دژه ئینسانی هلاواردن یان جیاکاری نه وان سپی و ټول شپه ست بینین. ټول زه له و ټول کخراو ده گه له بواری ته کله شانی فراوانتر کړه و و کله و ته و تاردان له سهر تووندو تیژی و کوشتن به تایب ته ش کوشتنی ئیم ته تیه. (٥) هرچه نه د ټول زه پارکس هرگز نه ندامی حیزبی کوم نیستی نه مریکا نه بوو، به نام له گه هاوژینه کله یدا به شداري کله بون نه و کانی نه و حیزبه ی ده کړه. د سیه ی به ناوبانگی گه نجانی سکله تسبهر له لایه ن پارتی کوم نیستی نه مریکاو خرای به رد م ته کله شهرانی مافه مده نیی کانی نه مریکا. (٦)

ROZA PARKS

بـياريانـدا ئـم مانـگرتنـ بـكـنـ جووـلـانـوـيـكـي سـرتاسـري
 ئـمـريـكا . سـرـنـجام ئـم مانـگرتنـ بووـ هـي ئـوـي دادگاي فيدراي
 ئـمريـكا لـ ساـي ١٩٥٦ بـيار لـسـر ئـوـ بـدات كـ چيتر جياكاري لـ
 شوـنـي دانـيشت بـپـي ئـنـگي پـست نـكـرت و ياساي هـلـاواردنـي ئـنـگي
 پـست لـ ناو پاسي ها تووچـ و شوـنـگـشتيـكانـدا نـمـنـتـ.

ئـم سـرـكـوتنـ بووـ هـي ئـوـي كـ ئـزا پارـكس دـيانـجار هـلـلـشـي
 كوشتنـي لـبـكرـت و ئـيتر لـبـر ناوناوبانگي سياسي خـي هـيچ ئـيشـكيان
 لـ ئالاباما نـدايـ و ناچار لـ ساـي ١٩٥٧ ووي كردـ شاري ديترـيد
 لـ ويلايـتي ميشيگن تا وـكو كـركاري دوورمان ئـيش بـكات. لـوـش
 بـكار بوو تا لـلايـن ئـندام پـرلـمان جان كـنيـرس ئـيشـكي پـدرا .
 (٩) ئـزا لـ چل ساـي كـتايـي تـمـنـيدا دـري نا بـرابـري و توندتيـري
 و نا دادپـروـري جـنگا و هـروـها ژمارـيـك كـتبـي نووسي و كـوتـ
 گـلـان بـسـراسـري وـلـاتي ئـمـريـكا وتاري دـدا و پشتيواني
 چالاکواناني تري دـكـرد و چـنـدين دـزگاي ئـشـبيري دامـزراند بـ
 گـنـان. (١٠)

ئـمـm
 ئـزا پارـكس وـكو ووخسارـكي ئادىكا كـ دـر سيستمـك و دـر
 بـ ياساگـلـكي تـري لـ هـلـاواردن جـنگاو، دـمـنـتـوـ. ساـي ٢٠٠٤
 ئـزا پارـكس تووشي نـخـشي بيرچوونـوـ بوو، ئـو نـخـشيـي كـ
 لانىكـم لـ ساـي ٢٠٠٢ وـ نشانـكاني لـدـركـوتـبوو. دواچار ئـزا
 پارـكس لـ ٢٤ي تـشـرينـي يـكـمـي ٢٠٠٥، لـ تـمـمـنـي ٩٢ ساـيدا لـ
 شوقـكـي خـي لـ شاري ديترـيت گيان لـدـست دـدات و بـ هـمـيشـچا و
 لـك دـنـت. بـ مردنـي ئـزا پارـكس چـنـدين ئـوـسمـي يادكردنـو
 بـلـلـوـچوو، لـنـويانـدا، دانـاني تـرمـي ئـم ژنـ خـنـتـگـلـلـ
 پايتـختـي ئـمـريـكا لـ واشنتـن، كـ نـزيـك بـ پـنـجا هـزار كـس
 ها تبوون بـ ماـئاوايـيـكـردن لـ ئـو ژنـ هـلـسوـاو لـخـبووردـيـي كـ
 مـژووي ئـمـريـكا لـ ئاست ناو و چالاکيـيـكاني دـست لـسـر سـينـگ
 اوـستاو و اوـدـوـستـتـ.

تـبـينـيـيـكان ئامادـكار و وـرگـلـ ئامادـي كـردوون:

(١) مافـكاني مـرـقـي ئـشـپـست لـ شاري مـنـتگـمـري لـ ويلايـتـي
 يـكـگـرتوـوـكاني ئـمريـكا لـدـيـي پـنـجاكاني سـدـي اوـبردوـها تـ

بواری سَلماندن و جَببَجَکردن و، ئَمَمَیش لَ ئَنجامی ئَکردن و یَ
زَا پارکس لَ چَکردنی کورسی نَو پاس کَ شوئنی تایبَت بوو بَ
سپِستَکان. زَا دَوای دَستگیرکردنی و بایکَتی پاسَکانی ئَ و
ویلايَت. دَسَساتدارانی جیاکاری ئَمَریکا ناچار بوون لَ ساَی
۱۹۵۵ مافَ مَدَنییَکانی شپِستَکان و کو سپِستَکان دیاری
بکن.

(۲) کَمَمَی نیشتمانی بَ پَشختنی ئَنگی پَست، وکَ کَنتَرین و
گَورَترین خراوی مافَکانی مَدَنی لَساَی ۱۹۰۹ لَ شاری نیویُورک
لَ لایَن هَ سوَوانی سپِست و شپِست و دَامَزرا، وکَ و هَ مَک
بَ تووندوتیژی بَرَد و اَمَکان دژ بَ شپِست ئَمَریکیِکان لَ
سَرانسَری و اَتدا. زَا پارکس لَ ساَی ۱۹۴۳ وکَ هَ سوَوانی
پَیوست بوو بَ و یکخراو و. شایانی وتن لَ سَردمی مافَ
مَدَنییَکان لَ ساَی ۱۹۵۰ و ۱۹۶۰ دا، ئَم کخراو سَردکوتنی
گَورَی یاسایی بَدست هَنا و ئَمَمَش زیاتر لَ ۲۲۰۰ لق و نزیکَی
نیو ملیَن ئَندامی لَ سَرانسَری جیهاندا هَی.

(۳) یسی تایلَ (۱۹۱۹ - ۲۰۱۷)؛ ژنَکی شپِست بوو کَ لَ ساَی
ئَیلوولی ساَی ۱۹۴۴ لَ ویلايَتی ئالاباما کاتَک لَ باخانَی
کَمَسایَک دَنت دَر و لَ لایَن شَش پیاوی سپِست و دَفرَنرَت و
دَستدرِژی سَکی دَکَرَت سَر. دَسییَی تایلَ ر بَ هَی هَ و کانَی
زَا پارکس دَنگی دای و و کَشَی شپِستَکانی لَ ئَمَریکا بَرَد
ئاستَکی تر و. پَ رَل لمانی ئالاباما لَ ساَی ۲۰۱۱ بَ ناوی ویلايَتی
ئالاباما و داوای لَ بووردنی لَ زَا پارکس لَ کرد.

(۴) جانی بَککا دانیال (۱۹۱۱ - ۲۰۰۸) جَنی کار وکَ خَکی
ویلايَتی ئالاباما و هَ سوَوانی مافَ مَدَنییَکان، بَشدارَکی چالاک
بوو لَ بایکَتی پاسَکانی شاری مَنگَمَری. جانی سَرسام بوو بَ
وتارَکانی مارتین لوسَر کینگ و لَ هَ مان کاتیشدا لَ گَگَ دانیال
نیکس لَ بزووتن و ی مافَ مَدَنییَکان چالاک بوو.

(۵) ئیمَت لويس تیل (۱۹۴۱ - ۱۹۵۵) کَنجَکی شپِستی ئَمَریکی بوو
کَ لَ ساَی ۱۹۵۵ لَ شاری میسیسیپی فَندرا و ئَشکَنجَ درا و
دواتریش بَ دارَک و خَنکَنرا لَ سَر ئَو ی گوايَ ژنَکی سپیستی لَ
دکانی بَقایِی کَی توو کرد و. دَندی کوشتنی ئَم گَنج
سَرنجی گَمَمَگَی ئَمَریکا و بزووتن و ی مافَ مَدَنییَکان اَکَشَا
کَ ئیمَت بوو ئایکَنی بزووتن و ی مافَ مَدَنییَکان لَ ئَمَریکا.

(۶) گَنجانی سَکَتستبَن یان کوَانی سَکَتسبَر، نَ هَ رزَکاری
ئَفریقایی ئَمَریکی بوون کَ تَمَ تبار کران بَ دَستدرِژیکردن سَر
دوو ژنی سپِست لَ ساَی ۱۹۳۱ دا. دَسییَ یاسایی کانَی ئَم ووداو
ئامازَیان بَ گَ رپَستی و دادگایکردنی نا دادپَروانَ دَ کرد.

دسیپکان بریتی بوون له هواسین بدارو (ئعدام) پش ئو وای
تم تبارکان تاوان کانیاں لاسر ساغ ببتو، دستای دادو رانیش
خواری دادگایکردنی بپل بوون. بگشتی ئم دسیپ وای
نموونی نادادپرو ریپکی یاسای له سیستمی یاسای ئم ریکادا
ثماژای پدکر.

(۷) ماتین لوسر کینگ (۱۹۲۹ - ۱۹۶۸) و دانیال نیکسن (۱۸۹۹ -
۱۹۸۷) دوو فیگر و سړکردی بزووتن وای ماف م دنیپکانی
ئم ریکا و هاوایی ژا بوون که جوانترین پان گڼ له مژووی
خباتی ر شپستکان لپناو ماف ئینسانپکانیاں.

(۸) بایک تی پاسکانی شاری م ننگ مری نا زایپ تیپکی ماف
م دنیپکان بوو که لم ماو ی دا ئم ریکپ ئ فریقپکان
پیانکرد و سوارپاس بن له شاری م ننگ مری له ویلاپ تی
ئالاباما ب نا زایپ تی د ربین دژ ب جیاکاری شوینی دانیشن.
بایک ت که له پنجی کانوونی دوو می ۱۹۵۵ تا بیستی کانوونی دوو می
۱۹۵۶ ئ نجامدرا و وای ی که م خپشانندی برفراوانی ئم ریکا له
دژ جیاکاری داد نرت. چوار ژ پش دستپکردنی بایک ت، ژا
پارکس، ژنکی ئم ریکپ ئ فریقایی، ب های ئو وای پتیکرد و کورسی
پاس که چ بکات ب پیاوکی سپی پست، دستگیرکرا و غرام کرا.
له ک تاییدا دادگای باهای ئم ریکا ب یاریدا سیستمی پاسکانی
ها توچای شاری م ننگ مری ی کخات و ی که له سړکردکانی ئم
بایک ت مژن ش گنج که بوو ب ناوی مارتن لوتر کینگ، که وای
سړکردی کی دیار له بزووتن وای ماف م دنیپکانی ئم ریکا
د رکوت.

(۹) جان ک نیلرز (۱۹۲۹ - ۲۰۱۹) سیاس تم دارکی ئم ریکپ سړ ب
حیزبی دیموکرات بوو که له سالی ۱۹۶۵ تا ۲۰۱۷ وای نوښاری
ئم ریکا له ویلاپ تی میشیگان کاری کردو، ک نیلرز ئ ندامی
که نگر س بوو و ماو در ژترین ئ ندامی که نگر سی ئم ریکپ
ئ فریقایی بوو له مژوودا.

(۱۰) ژا پارکس نریک ب د کتبی نووسیو و لاسر نووسراو. ئم
جگ له ژمارپکی زر له وتاری ئیرتیجالی و نووسین که سړپاکیان
دربارای مافکانی ئینسانی شپست و ئایندهای ژیان بوون
له کم مگای ئم ریکیدا. هروها گڼ له جگا و شوینی گشتی ب ناو و
کراو و ئیستاش ئو پاسای که پان زای لاسر زیندانی کرا له
مژخانای هنری فرد له ویلاپ تی میشیگان، پارلراو.

ناماد کردن و ورگڼانی له ئینگلیزپ و : ټدو
سمان (م شخ)

لـنووسینی ئـم با بـتـ سوودم لـم سـرچاوانـی خوارـو وـرگرتوو :

(۱) ژیا نی شاراو ی خاتوو زارکس نووسینی : یشی د. یچاردسن

<https://ed.ted.com/lessons/the-hidden-life-of-rosa-parks-riche-d-richardson>

(۲) ژیا ننام ی خاتوو زارکس

<https://www.biography.com/activists/rosa-parks>

(۳) مـژووی بایکـتی پاسـکانی شاری مـنتگـمـری

<https://www.history.com/topics/black-history/montgomery-bus-boycott>

(۴) چـن مـژوو چیرـکی زارکسی بـهـهـهـه وـرگرت؟ ژنام ی

واشتـن پـست نووسینی جینا زـهـاریس یـکی کا نوونی یـکـمـی ۲۰۱۵

<https://www.washingtonpost.com/posteverything/wp/2015/12/01/how-history-got-the-rosa-parks-story-wrong>